

Evolution and Human Nature

Hassan Miandari*

Abstract

"Human nature" has been investigated by scientists from various evolutionary perspectives. We consider the views of some scientists from sociobiology, evolutionary psychology, cultural evolution, niche construction, behavioral ecology, and developmental systems perspectives. Philosophers after scientists analyzed "human nature." We consider the views of four philosophers. These views show that the concept of "human nature" is highly controversial, and some even defend its elimination. We propose "disciplined comprehensive" theory of human nature. According to this theory "human nature" is a philosophical concept. Descriptive and explanatory human natures are disciplined comprehensive sets of traits. Different scientific disciplines describe and explain different aspects of human nature, investigate its limiting function and examine cultural influence on it.

Keywords: human nature, disciplined comprehensive theory, evolution, culture, development, description, explanation.

Introduction

Evolutionary scientists define "human nature" differently and some of them deny it. Wilson says innate behavioral predispositions are bases. Tooby and Cosmides say the set of universal innate psychological mechanisms and developmental programs are bases. Richerson says genes that explain human behavior and were under the influence of culture are bases. Laland and Brown say the term "human nature" should be abandoned. Cashdan says the norms of reaction are bases. Stotz and

* Associate professor, Department of Science Studies, Iranian Institute of Philosophy, Tehran, Iran,
miandari@irip.ac.ir

Date received: 16/06/2026, Date of acceptance: 16/07/2026

Griffiths say development is basis. Philosophers after scientists analyze "human nature." Machery says the properties that humans tend to possess as a result of the evolution of their species are bases. Ramsey says the pattern of trait clusters within the totality of possible life histories is basis. Kronfeldner says a pluralist account is basis. Lewens says reliable dispositions of our species are bases. I say disciplined comprehensive traits are bases.

Materials and Methods

This study adopts a philosophical-conceptual approach, employing critical and comparative analysis of selected scientific and philosophical accounts of human nature. On this basis, a disciplined comprehensive theory of human nature is proposed, encompassing diverse disciplinary findings while maintaining principled conceptual constraints.

Discussion and Result

I argue that "human nature" is a philosophical concept. Philosophy determines what conditions "human nature" should have. "Human nature" should be both descriptive and explanatory, should be such that different scientific disciplines could investigate different aspects of it, and should include both commonalities and differences among human beings. Philosophy determines what "human" in "human nature" refers to. "Human" refers to different sets of genus "Homo" according to different scientific disciplines. Philosophy determines whether "human nature" is one kind or different kinds. There are three different kinds of "human nature": classificatory, descriptive, and explanatory.

I argue that descriptive "human natures" consists of "comprehensive" sets of reliable traits. Traits include those that other animals could have, those that could vary, those that could have different evolutionary and non-evolutionary causes, those that could be actual or potential, those that could be individual or social, those that could belong to different ages, those that could be anatomical, physiological, behavioral, and psychological, and those that could be actual or possible.

I argue that these traits should have two probable constraints. First, changing them is probably difficult. There are three kinds of difficulties: epistemic, instrumental, and pragmatic. Second, traits are probably related to other traits and form clusters.

Conclusion

If we consider "human nature" a philosophical concept, then we can go beyond specific perspectives of different scientific disciplines and give a comprehensive definition of it. If we consider "human nature" a comprehensive concept, then we can be open to findings of different scientific disciplines to describe and explain different aspects of it, investigate its limiting function and examine cultural influence on it. And if we consider "human nature" a disciplined concept, then we can prevent it from being too inclusive and flexible.

Bibliography

- Boyd, Robert, and Peter J. Richerson (2005). *The Origin and Evolution of Cultures*, Oxford University Press.
- Buller, David J. (2006). *Adapting Minds: Evolutionary Psychology and the Persistent Quest for Human Nature*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Cashdan, E. 2013. "What is a human universal? Human behavioral ecology and human nature." In S. M. Downes and E. Machery (Eds.). *Arguing About Human Nature*, Routledge.
- Cronk, Lee (1999). *That Complex Whole: Culture And The Evolution Of Human Behavior*, Boulder, Oxford: Westview Press.
- Downes, Stephen M. (2016). "Human Nature: An Overview." In Richard Joyce (Ed.). *The Routledge Handbook of Evolution and Philosophy*, New York: Routledge.
- Driscoll, C. (2017). "The Evolutionary Culture Concepts," *Philosophy of Science*, 84, 35-55.
- Dupré, John (2001). *Human Nature and the Limits of Science*, Oxford University Press.
- Dupré, J., (2012). *Processes of Life: Essays in Philosophy of Biology*, Oxford University Press.
- Dupré, J. (2021). *The Metaphysics of Biology*, Cambridge University Press.
- Fuentes, A. (2017). "Human niche, human behaviour, human nature," *Interface Focus*, 7: 20160136.
- Griffiths, Paul Edmund (2011). "Our Plastic Nature." In S. Gissis and E. Jablonka (Eds.). *Transformations of Lamarckism: From Subtle Fluids to Molecular Biology*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Griffiths, P. E. and Karola Stotz (2018). "Developmental Systems Theory as a Process Theory." In Daniel J. Nicholson and John Dupré, *Everything Flows: Towards a Processual Philosophy of Biology*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Henrich, Joseph Patrick (2016). *The Secret of Our Success: How Culture Is Driving Human Evolution, Domesticating Our Species, and Making Us Smarter*, Princeton: Princeton University Press.
- Hull, D. L. (1986). "On Human Nature." *Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association*: 3–13.

- Ingold, T. (2006). "Against human nature." In N. Gontier, J. P. Van Bendegem, D. Aerts, (Eds.) *Evolutionary Epistemology, Language and Culture*, Springer, Dordrecht.
- Kitcher, Philip (1985). *Vaulting Ambition: Sociobiology and the Quest for Human Nature*, MIT Press.
- Klasios, J. (2016). "Evolutionizing human nature." *New Ideas in Psychology*, 40: 103–114.
- Kronfeldner, Maria. (2017). "The politics of human nature." In Michel Tibayrenc and Francisco J. Ayala (Eds.). *On Human Nature: Evolution, Diversity, Psychology, Ethics, Politics and Religion*, Orlando, FL: Academic Press.
- Kronfeldner, M. (2018a). "Divide and conquer: The authority of nature and why we disagree about human nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Kronfeldner, M. (2018b). *What's Left of Human Nature? A Post-essentialist, Pluralist, and Interactive Account of a Contested Concept*. Cambridge, MA: MIT press.
- Kronfeldner, M., Neil Roughley, and Georg Toepfer (2014). "Recent work on human nature: Beyond traditional essences." *Philosophy Compass* 9 (9): 642-652.
- Laland, Kevin N. and Gillian R. Brown (2018). "The social construction of human nature." In Elizabeth Hannon & Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewens, Tim (2012). "Human Nature: The Very Idea." *Philosophy & Technology*, 25 (4): 459–474.
- Lewens, T. (2015). *Cultural Evolution: Conceptual Challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewens, T. (2017). "Human nature, human culture: the case of cultural evolution." *Interface Focus* 7: 20170018
- Lewens, T. (2018). "Introduction: The Faces of Human Nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewontin, R. C. (1980). "Sociobiology: Another Biological Determinism." *International Journal of Health Services*, 10 (3), pp. 347-363.
- Lumsden, C. J. and E. O. Wilson (2005). *Genes, Mind, And Culture: The Coevolutionary Process*. World Scientific Publishing Company, 25th Anniversary Edition.
- Machery, E. (2008). "A Plea for Human Nature." *Philosophical Psychology*, 21: 321–329.
- Machery, E. (2012) "Reconceptualising Human Nature: Response to Lewens." *Philosophy and Technology*, 25: 475–478.
- Machery, E. (2016). "Human Nature." In D. Livingstone Smith (Ed.). *How Biology Shapes Philosophy: New Foundations for Naturalism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Machery, E. (2018). "Doubling Down on the Nomological Notion of Human Nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.

255 Abstract

- Oyama, Susan (2002). "The nurturing of natures." In Armin Grunwald, Mathias Gutmann, Eva M. Neumann-Held (Eds.). *On human nature: Anthropological, biological, and philosophical foundations*, Springer.
- Pinker, S. (2003). *The Blank Slate: The Modern Denial of Human Nature*. Penguin.
- Ramsey, G. (2013). "Human nature in a post-essentialist world." *Philosophy of Science*, 80, 983–993.
- Ramsey, G. (2017). "What is human nature for?" In A. Fuentes and A. Visala (Eds.). *Verbs, Bones, and Brains: Interdisciplinary Perspectives on Human Nature*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Ramsey, G. (2023) *Human Nature*. Cambridge University Press.
- Richerson, Peter J. (2018). "The Use and Non-Use of the Human Nature Concept by Evolutionary Biologists." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Richerson, P. J., and R. Boyd (2005). *Not by Genes Alone: How Culture Transformed Human Evolution*, Chicago: University of Chicago Press.
- Richerson, P. J., R. Boyd, and J. Henrich (2010). "Gene-Culture Coevolution in the Age of Genomics." *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107: 8985-8992.
- Roughley, Neil (2011). "Human Natures." In Sebastian Schleidgen, Michael Jungert, Robert Bauer, and Verena Sandow (Eds.). *Human Nature and Self Design*, Paderborn: Mentis.
- Sahlins, M. (2008). *The Western Illusion of Human Nature*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Samuels, Richard (2012). "Science and Human Nature." *Royal Institute of Philosophy Supplement*, 70: 1–28.
- Segerstråle, U. (2000). *Defenders of the Truth: The Sociobiology Debate*, Oxford: Oxford University Press.
- Sewell, William H. (2005). "The concept(s) of culture." In M. Gabrielle (Ed.). *Practicing History: New Directions in Historical Writing after the Linguistic Turn*, Spiegel.
- Stevenson, Leslie, David L. Haberman, Peter Matthews Wright, Charlotte Witt (2017). *Thirteen Theories of Human Nature*, 7th ed., Oxford University Press.
- Stotz, Karola and Paul Griffiths (2018). "A Developmental Systems Account of Human Nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Ed.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Tooby, J., and L. Cosmides (1989). "Evolutionary psychology and the generation of culture: I. Theoretical considerations." *Ethology & Sociobiology*, 10(1-3), 29–49
- Tooby, J. and L. Cosmides (1990). "On the universality of human nature and the uniqueness of the individual", *Journal of Personality*, 58: 17–67.
- Tooby, J. and L. Cosmides (1992). "The Psychological Foundations of Culture", in H. Barkow, L. Cosmides and J. Tooby (eds.), *The Adapted Mind*, New York: Oxford University Press, pp. 19–136.

- Tooby, J., and L. Cosmides (2016). "Conceptual Foundations of Evolutionary Psychology." In D. Buss (ed.), *The Handbook of Evolutionary Psychology*, 2nd ed., 3–87. Hoboken, NJ: Wiley.
- Tooby, J., L. Cosmides, and H. C. Barrett, (2005). "Resolving the debate on innate ideas: Learnability constraints and the evolved interpenetration of motivational and conceptual functions." In P. Carruthers, S. Laurence, and S. Stich, (Eds.). *The Innate Mind: Structure and Content*, NY: Oxford University Press.
- Wilson, E. O. (1975). *Sociobiology: The new synthesis*. Harvard University Press.
- Wilson, E. O. (1978). *On human nature*. Harvard University Press.
- Wilson, E. O. (1994). *Naturalist*. Washington, DC: Island Press.
- Wilson, E. O. (2004). *On Human Nature*. 2nd ed. Harvard University Press.
- Wrangham, Richard (2019). *The Goodness Paradox: The Strange Relationship Between Virtue and Violence in Human Evolution*. Pantheon.

تکامل و طبیعت انسان

حسن میاننداری*

چکیده

«طبیعت انسان» از دیدگاه‌های مختلف تکاملی مورد بررسی دانشمندان قرار گرفته است. ما آراء چند دانشمند را از دیدگاه‌های جامعه‌زیست‌شناسی، روان‌شناسی تکاملی، تکامل فرهنگی، ساختن کلام، بوم‌شناسی رفتاری، و سازگان‌های تکوینی طرح می‌کنیم. بعد از دانشمندان فیلسوفان هم «طبیعت انسان» را تحلیل کرده‌اند. ما آراء چهار فیلسوف را طرح می‌کنیم. این آراء نشان می‌دهند مفهوم «طبیعت انسان» با چالش تشتت نظریات و بحران تعریف روبه‌روست به طوری که برخی خواستار حذف آن از ادبیات علمی شده‌اند. ما نظریه «جامع مقید» را پیشنهاد می‌دهیم. بر این اساس «طبیعت انسان» مفهومی فلسفی است. طبیعت‌های توصیفی و تبیینی انسان مجموعه‌های جامع مقیدی از صفات هستند. و علوم مختلف به توصیف و تبیین جوانب مختلفی از طبیعت انسان، اثر محدود کننده آن و اثر فرهنگ بر آن می‌پردازند.

کلیدواژه‌ها: طبیعت انسان، نظریه جامع مقید، تکامل، فرهنگ، تکوین، توصیف، تبیین.

۱. مقدمه

نظریه‌پردازی تکاملی^۱ جدید^۲ در مورد «طبیعت انسان» به ۱۹۷۵ و کتاب *Sociobiology: The new synthesis* ویلسون برمی‌گردد (Dupré, 2001: 19).^۳ پس از او صاحب‌نظرانی از دیدگاه‌های مختلف تکاملی به موضوع طبیعت انسان پرداخته‌اند. پس از دانشمندان فیلسوفان هم به این موضوع پرداخته‌اند.

* دانشیار، مطالعات علم، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، تهران، ایران، miandari@irip.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۲۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۲۵

نظریات علمی‌ای که طرح می‌کنیم از دیدگاه‌های مختلف تعاریف گوناگونی از طبیعت انسان به دست داده‌اند و از یک دیدگاه با این مفهوم مخالفت شده است. ویلسون از دیدگاه جامعه‌زیست‌شناسی استعدادهای فطری رفتاری را مبنا قرار می‌دهد. تویی و کازمیدیز از دیدگاه روان‌شناسی تکاملی سازوکارهای روانی و برنامه‌های تکوینی فطری مشترک را مبنا قرار می‌دهند. ریچرسون از دیدگاه تکامل فرهنگی ژن‌های تبیین‌گر رفتار را که تحت تأثیر فرهنگ بوده‌اند مبنا قرار می‌دهد. لیلند و برون از دیدگاه ساختن کنام با «طبیعت انسان» مخالفت می‌کنند. کشدن از دیدگاه بوم‌شناسی رفتاری هنجارهای واکنش را مبنا قرار می‌دهد. و اشتاتز و گریفیتس از دیدگاه سازگان‌های تکوینی، تکوین را مبنا قرار می‌دهند. آراء فلسفی هم گوناگون‌اند. مائری صفات معمول معلول تکامل زیستی را مبنا قرار می‌دهد. رمزی الگوی خوشه‌های صفات در تاریخ‌های زندگی ممکن را مبنا قرار می‌دهد. کرونگلدنر توضیحی کثرت‌گرا را مبنا قرار می‌دهد. و لویینز قابلیت‌های قابل اعتماد را مبنا قرار می‌دهد.

همین مقدار گواه آن است که جا برای ادامه تحقیقات در این زمینه وجود دارد. در این مقاله با بهره بسیار از آراء مطرح شده و با نقد بسیاری دیگر، نظریه «جامع مقید» طرح شده است. مراد از «جامع» این است که صفات بسیاری طبیعت انسان را تشکیل می‌دهند و مراد از «مقید» این است که قیودی برای این صفات هست. چون این نظریه به نحو ایجابی و سلبی به آرائی که طرح می‌شوند وابسته است (ایجابی چون پذیرفته می‌شوند، سلبی چون پذیرفته نمی‌شوند) ابتدا آراء دانشمندان و فیلسوفان طرح و سه نظر (مخالفت با «طبیعت انسان»، اثر نداشتن فرهنگ بر طبیعت انسان، و تعریف واحد داشتن «طبیعت انسان») نقد می‌شوند و بعد نظریه جامع مقید توضیح داده می‌شود.

۲. جامعه‌زیست‌شناسی

ویلسون^۴ می‌گوید از دیدگاه داروینی اندامگان (organism) برای خودش یا تولیدمثل اندامگان‌های دیگر زندگی نمی‌کند، بلکه برای تولیدمثل ژن‌هاست. انتخاب طبیعی هم فرایندی است که در طی آن برخی ژن‌ها نسبت به ژن‌های رقیب در نسل بعد بیشتر می‌شوند. بنابراین گونه خصوصیتی خواهد داشت که نسبت برخی ژن‌ها را در نسل‌های بعد بیشتر می‌کند. و جامعه‌زیست‌شناسی بررسی نظام‌مند اساس زیستی تمام رفتارهای

اجتماعی است (Wilson, 1975: 3-4). ویلسون در فصل آخر کتاب (که ۶۹۷ صفحه است) تنها ۲۹ صفحه به انسان اختصاص می‌دهد.

آراء او به ویژه در مورد انسان بسیار مناقشه برانگیز است (Segestråle, 2000). بنابراین (1978) *On Human Nature (OHN)* را می‌نویسد. او در پیش‌گفتار ویرایش دوم کتاب می‌گوید در دهه ۱۹۷۰ بیشتر صاحب‌نظران چه با گرایش دینی چه بدون آن در وجود طبیعت انسان تردید داشتند. به نظر آنان مغز لوحی سفید است و مانند رایانه‌ای همه‌کاره ذهن را کاملاً از تجربه و یادگیری فردی شکل می‌دهد و فرهنگ^۵ پاسخی انباشتی به اتفاقات محیطی و تاریخی است. ولی به نظر او مغز و ذهن خاستگاهی کاملاً زیستی دارند و تکامل از طریق انتخاب طبیعی بسیار به آن شکل داده است. طبیعت انسان وجود دارد و تشکیل شده از سوگیری‌های تمایلات و گرایش‌های یادگیری که بسیاری اوقات به نحوی نادقیق به آن‌ها غریزه گفته می‌شود. غرایز در طول میلیون‌ها سال به وجود آمدند. تکامل فرهنگ هم به قوت تحت تأثیر طبیعت انسان است (Wilson, 2004: ix-x).

ویلسون طبیعت انسان را چنین تعریف می‌کند: به معنای عام مجموعه تمام استعدادهای رفتاری فطری (innate) است که گونه انسان را توصیف می‌کند و به معنای خاص استعدادهایی است که بر رفتار اجتماعی اثر می‌گذارد (Wilson, 1978: 217-218). بر اساس سخنان پیشین او می‌توان گفت که منظورش از «فطری» ژنتیکی در برابر فرهنگی، در کل گونه انسان و محصول تدریجی انتخاب طبیعی در طول میلیون‌ها سال است.^۶

لامسدن و ویلسون در *Genes, Mind and Culture* اثر فرهنگ بر طبیعت انسان را می‌پذیرند ولی ژن‌ها هنوز غالبند. تعبیر آنها این است که زمام فرهنگ به دست انتخاب طبیعی ژنتیکی است (Lumsden and Wilson, 2005: 12). محدودیت دیگر فرهنگ در این نظر این است که بسیار متأخر است. ویلسون می‌گوید تقریباً یقین داریم که بیشتر تکامل ژنتیکی رفتار اجتماعی انسان در طی میلیون‌ها سال پیش از تمدن رخ داد. بیشتر اثر فرهنگ هم پس از آغاز کشاورزی از حدود ۱۰ هزار سال پیش بوده است. فرهنگ به دلیل کوتاهی زمان از نظر تکاملی نمی‌توانسته بیش از بخش کوچکی از طبیعت انسان را شکل دهد (Wilson, 1978: 34).

۳. روان‌شناسی تکاملی

روان‌شناسی تکاملی به روایت توبی و کازمیدیز^۷ می‌گوید طبیعت انسان مجموعه سازوکارهای (mechanism) روانی و برنامه‌های تکوینی (developmental) فطری مشترک در تمام انسان‌هاست (Tooby and Cosmides, 1990: 23).^۸

سازوکارهای روانی اطلاعات را پردازش می‌کنند. آن‌ها و برنامه‌های تکوینی‌ای که ایجادشان می‌کنند، سازش (سازگاری) (adaptation) یعنی محصول انتخاب طبیعی در طول تکامل در محیط‌های نیاکان ما هستند. بسیاری از این سازوکارها برای تولید رفتارهایی تخصص یافتند که مسائل سازشی خاصی را حل کنند. بسیاری از این سازوکارها برای کارکرد تخصصی، باید محتوای خاصی می‌داشتند (Tooby and Cosmides, 1992: 24).

مراد از «محیط‌های نیاکان» پلیستوسن (حدود ۲/۶ میلیون تا ۱۲ هزار سال پیش) است. پس از این با وجود تغییرات شگرفی که در محیط پدید آمده، زمان برای تکامل سازوکار روانی جدید کافی نیست (Tooby and Cosmides, 1989: 34-35). مراد از «فطری» هر چیزی است که به نحوی قابل اعتماد در سراسر محیط‌های طبیعی گونه تکوین می‌یابد. این چیزها از تعامل ژن و محیط پدید می‌آیند. ژن به تنهایی آن‌ها را به وجود نمی‌آورد و نقش محیط کمتر از ژن نیست. این‌ها لزوماً به هنگام تولد آشکار نمی‌شوند (Tooby, Cosmides and Barrett, 2005: 323-324).

توبی و کازمیدیز فرهنگ را فرع این سازش‌های روانی می‌دانند. سازوکارهای تکاملی روانی فرهنگ را ایجاد می‌کنند، شکل می‌دهند و حفظ می‌کنند (Tooby and Cosmides, 1989: 45).^۹

۴. تکامل فرهنگی

تکامل فرهنگی به روایت ریچرسون^{۱۰} می‌گوید معنایی ضعیف از طبیعت انسان محل مناقشه نیست: ژن و تکامل آن‌ها باید نقش مهمی در تبیین رفتار انسان داشته باشند (Richerson, 2018: 165). ریچرسون و همکاران می‌گویند شاید طبیعت انسان اساساً محصول تکامل فرهنگی باشد که بر تکامل ژنتیکی انسان اثر گذارده است (Richerson et al., 2010: 8986). بوید و ریچرسون می‌گویند فشارهای فرهنگی در طول زمان بلند هم‌تکاملی، طبیعت

انسان را بازسازی کرده و به سازش‌های فطری انجامیده است (Boyd and Richerson, 2005: 270).

۵. ساختن کنام

ساختن کنام به روایت لیلند و برون^{۱۱} می‌گوید طبیعت انسان به یک معنا اکنون هیچ دلیلی به نفعش وجود ندارد و به دو معنا دلایلی به نفعشان وجود دارد. معنای بی‌دلیل مبتنی بر تفکیک «زیستی» از «محیطی» یا «فرهنگی» است. معنای اول بادلایل خصوصیات ممیز انسان از سایر گونه‌ها، و معنای دوم خصوصیات مشترک در تمام یا معمول انسان‌ها به علت تکامل زیستی است. ولی می‌افزایند معنای اول بادلایل مفاد اندکی دارد و معنای دوم گمراه‌کننده و مضر است. بنابراین به نظر آن‌ها بهتر است اصطلاح «طبیعت انسان» کنار گذارده شود^{۱۲} (Laland and Brown, 2018: 127).

تنها ژن و آثار آن را «زیستی» دانستن و در برابر «محیط» قرار دادن بی‌دلیل است تا حدی به این دلیل که محیط در ژن و آثار آن نقش دارد. به ویژه اندامگان‌ها محیط را چنان می‌سازند که بر تکوین و تکاملشان اثر می‌گذارد. به ویژه ساختن کنام بی‌اثر کننده (counteractive) فشارهای انتخابی را از راه‌های مختلفی خنثی می‌سازد. فرهنگ توانایی انسان را در ساختن چنین کنامی بیشتر می‌کند مانند تنظیم دمای محیط با آتش. ساختن کنام می‌تواند محیط را چنان بسازد که بر تکوین نسل‌های بعد به اندازه اثر ژن‌ها اثر بگذارد. این توارث بوم‌شناختی (ecological) است. به عنوان نمونه انسان‌ها دما، رطوبت، غذا، آب، امنیت، و اطلاعات را مناسب رشد کودک می‌سازند (Ibid.: 129-132).

یک اشکال معنای اول بادلایل این است که خصوصیات ممیز انسان شامل فرهنگ و کنام‌سازی می‌شود. و این امور به طور سستی جزء «طبیعت انسان» حساب نمی‌شوند (Ibid.: 132). یک اشکال معنای دوم بادلایل همان اشکال معنای بی‌دلیل است. و اشکال دوم این است که اشتراک صفات در نسل‌های متوالی فقط به علت توارث ژنی نیست بلکه انواع توارث وجود دارد مانند توارث بوم‌شناختی، وراثتیکی (epigenetic) و فرهنگی. بنابراین هر خصوصیتی که در تمام انسان‌ها یا معمول آن‌ها مشترک است، لزوماً معلول تکامل ژنتیکی نیست (Ibid.: 133-136).

۶. بوم‌شناسی رفتاری

بوم‌شناسی رفتاری به روایت کشدن^{۱۳} می‌گوید طبیعت انسان تمام هنجارهای واکنش (reaction norms) برای تمام ژن‌های ما در تمام محیط‌ها است. هنجار واکنش الگوی بیان ژن‌نمود (genotype) در سلسله‌ای از محیط‌ها است. کشدن می‌گوید از دیدگاه بوم‌شناسی رفتاری طبیعت انسان تکامل یافته تا به صورتی قابل پیش‌بینی انعطاف‌پذیر باشد. بنابراین برای فهم طبیعت کلی انسان باید بفهمیم که تکامل چگونه به این تنوع شکل داده است. پیشنهاد او این است که تنوع به مثابه هنجار واکنش دیده شود (Cashdan, 2013: 71).

۷. سازگان‌های تکوینی

سازگان‌های تکوینی به روایت اشتاتز و گریفیتس^{۱۴} می‌گوید طبیعت انسان تکوین اوست. آن‌ها می‌گویند نظرشان بهتر از نظریات دیگر شرایط لازم نظریه در باب طبیعت انسان را دارد (Stotz and Griffiths, 2018: 64). شرط اول: طبیعت انسان صرفاً توصیفی نیست بلکه باید تبیینی هم باشد. شرط دوم: باید طبیعت انسان چنان تعریف شود که بتواند موضوع تحقیق در علوم انسانی قرار گیرد. شرط سوم: طبیعت انسان نمی‌تواند همان تصور عامیانه از آن باشد ولی باید آن را تبیین کند. و شرط چهارم: طبیعت انسان فقط اشتراکات تمام انسان‌ها نیست بلکه تفاوت‌ها را هم شامل می‌شود (Ibid.: 62-63).

طبیعت انسان در سازگان‌های تکوینی چنین تبیین می‌کند: اندامگان‌ها اساساً فرایند^{۱۵} - چرخه‌های زندگی (life cycles) - هستند و توارث بازسازی چرخه‌های زندگی با استفاده از امکاناتی است که نسل‌های پیش در اختیار گذاشته‌اند. برخی از این امکانات ژنتیکی، برخی وراثتی و برخی برون‌ژنتیکی هستند. امکانات برون‌ژنتیکی کنام تکوینی (developmental niche) است که حاوی امکانات تکوینی قابل اعتماد خارج از اندامگان‌هاست (Ibid.: 66).

طبیعت انسان در سازگان‌های تکوینی چنین موضوع تحقیق در علوم انسانی قرار می‌گیرد: علوم انسانی نوع انسان را مورد تحقیق قرار می‌دهد. برای نمونه کاراندام‌شناسی فرایندهای کارکردی در بدن انسان، روان‌شناسی ذهن انسان، جامعه‌شناسی روابط اجتماعی انسان‌ها، و انسان‌شناسی فرهنگی فرهنگ‌های مختلف را مورد تحقیق قرار می‌دهند (Ibid.: 63). تمام این علوم می‌توانند تکوین انسان را موضوع تحقیق قرار دهند.

تصور عامیانه از طبیعت انسان بر اساس نظریه‌ای عامیانه دربارهٔ تکوین است. در این نظریه برخی خصوصیات بروز طبیعتی نوعی است که از والدین به ارث می‌رسد. رخ‌نمودهایی (phenotype) که بروز طبیعت درونی هستند سه ویژگی دارند: ثبات، نوعیت و غایت. ثبات یعنی عوامل محیطی به سختی می‌توانند تغییری در رخ‌نمود ایجاد کنند. نوعیت یعنی رخ‌نمود در تمام یا تقریباً تمام اعضای گونه (یا زیرمجموعه‌ای طبیعی از گونه مانند گروه سنی) یافت می‌شود. غایت یعنی رخ‌نمود بخشی از طراحی اندامگان است. طبیعت انسان بر این اساس خصوصیتی از انسان است که ریشه در این طبیعت درونی دارد و برگرفته از محیط نیست. بنابراین سه ویژگی به قوت با هم مرتبطند و خصوصیات برگرفته از محیط این ویژگی‌ها را ندارند.

اما این نظریهٔ عامیانه در مورد تکوین اشتباه است. تمام رخ‌نمودها محصول ترکیب عوامل ژنتیکی و محیطی و در بسیاری موارد عوامل وراثتیکی هستند. الگوهای تعامل این عوامل، بسیار و متنوعند و مطابق با دو الگوی متمایز نیستند. و حتی چنین هم نیست که پیوستاری وجود داشته باشد و صفات معلول انتخاب طبیعی بیشتر در یک سر پیوستار قرار گیرند (Ibid.: 60-62).

طبیعت انسان در سازگان‌های تکوینی تصور عامیانه از طبیعت انسان را چنین تبیین می‌کند: آنچه ثبات را تبیین می‌کند مجراسازی^{۱۶} (canalization) است. آنچه غایت را تبیین می‌کند سازش تکاملی است (Ibid.: 63). آنچه نوعیت را تبیین می‌کند کنام تکوینی است. برخی مؤلفه‌های کنام قیود فیزیکی و تکوینی از پیش موجود است. بقیهٔ مؤلفه‌ها را امکانات توارثی قابل اعتماد و پایدار تأمین می‌کنند که شامل عوامل ژنتیکی و محیطی می‌شوند. این امکانات پایدار تا حدی ثبات را هم تبیین می‌کنند. به علاوه سازوکارهای تکوینی‌ای هستند که مانع عوامل آشفته‌کنندهٔ درونی و بیرونی می‌شوند (Ibid.: 72).

طبیعت انسان در سازگان‌های تکوینی چنین تفاوت‌های انسان‌ها را تبیین می‌کند: تعامل بین سازگان تکوینی تکامل یافته با سلسله‌ای وسیعی از محیط‌ها از جمله محیط‌های جدید، عامل اصلی است. به این ترتیب کنام تکوینی انعطاف‌پذیری (plasticity) را هم تأمین می‌کند (Ibid.: 73).

۸. نظریات فلسفی

فیلسوفان بسیاری به موضوع طبیعت انسان با در نظر گرفتن دیدگاه تکاملی پرداخته‌اند (مانند Roughley, 2011; Samuels, 2012; Klasios, 2016). ما آراء ماشری، رمزی، کرونفلدنر، و لویینز را گزارش می‌کنیم.

۱.۸ ماشری

ماشری در چندین مقاله و فصل کتاب (مانند Machery, 2012, 2018) به موضوع طبیعت انسان پرداخته است. او در (Machery, 2008) نظریه قانون‌شناختی (nomological) در باب طبیعت انسان را طرح می‌کند. این نظریه می‌گوید طبیعت انسان مجموعه ویژگی‌هایی (property) است که انسان‌ها در نتیجه تکامل گونه، گرایش به داشتن آن‌ها دارند (Ibid.: 323).

ماشری می‌گوید بر اساس این نظر لازم نیست تمام انسان‌ها ویژگی‌های مذکور را داشته باشند بلکه لازم است بیشتر انسان‌ها داشته باشند. همین‌طور لازم نیست ویژگی‌های مذکور فقط در انسان‌ها باشند بلکه جانوران دیگر هم ممکن است داشته باشند. همین‌طور طبیعت انسان ثابت نیست و ممکن است تغییر کند. همین‌طور لازم نیست ویژگی‌های مذکور فقط معلول انتخاب طبیعی باشند بلکه ممکن است معلول علل تکاملی دیگر مانند رانش باشند. همین‌طور طبیعت انسان هنجاری^{۱۷} نیست (Ibid.: 323-324). و همین‌طور ویژگی‌های مذکور نباید فقط معلول فرهنگ باشند (Ibid.: 326).

ماشری در (Machery, 2018) ویژگی‌هایی را که جزء طبیعت انسان هستند، در پاسخ به انتقادات تدقیق می‌کند و می‌گسترده. اول قابلیت‌ها (disposition) مانند هیجانات است. در هر زمان خاص اندکی از انسان‌ها هر یک از هیجانات را احساس می‌کنند ولی اکثر یا همه افراد قابلیت آن هیجانات را دارند. دوم صفات گروه‌های معمول انسانی مانند همسران، خانواده، دوستان و مانند این‌ها است. منظور از قید «معمول» استثنا کردن گروه‌هایی است که فقط در برخی فرهنگ‌ها هستند مانند گروه‌های ورزشی خاص. سوم صفات گروه‌های سنی خاص مانند کودکان است. چهارم صفات کاراندام‌شناختی، کالبدی و رفتاری علاوه بر صفات روانی است.

ماشری در (Machery, 2016) می‌گوید به طور سستی انتظار می‌رفته «طبیعت انسان» چهار کارکرد داشته باشد. اول توصیف است: انسان‌ها چه ویژگی‌هایی دارند. دوم آرایه‌شناسی

(taxonomy) است: مرز بین انسان و سایر جانوران کجاست. سوم تبیین علی است: علت ویژگی‌های انسان چیست. چهارم محدودیت‌های طبیعت انسان است: چه چیزهایی برای انسان ممکن یا ناممکن است، انسان‌ها چه کارهایی را خوب یا بد انجام می‌دهند، غلبه بر محدودیت‌ها هزینه‌های زیادی دارد^{۱۸} (Ibid.: 210-213).

ماشری در ادامه توضیح می‌دهد که آیا نظریه قانون‌شناختی‌اش این کارکردها را دارد یا خیر. نظریه کارکرد اول را دارد و اصلاً برای برآوردن آن داده شده است. نظریه این کارکرد را به نحوی خاص دارد. اول: کافی نیست که خصوصیات در انسان‌ها باشند بلکه لازم است علت تکاملی هم داشته باشند. بنابراین طبیعت انسان نسبتاً ثبات دارد و فرایندهای سریع اجتماعی و فرهنگی آن را تغییر نمی‌دهند. دوم: خصوصیات منحصر به انسان‌ها نیستند زیرا بسیاری از خصوصیات انسان‌ها به علت تکامل در نخستی‌ها یا پستانداران هم هستند. بنابراین نظریه کارکرد دوم را ندارد (Ibid.: 214-215, 217). نظریه کارکرد سوم را هم به نحوی خاص دارد. طبیعت انسان علت چیزی نیست ولی علت خاصی دارد (Ibid.: 218-221).

نظریه کارکرد چهارم را به صورت احتمالی دارد. بنابراین ممکن یا ناممکن را مشخص نمی‌کند بلکه می‌گوید تغییر صفاتی که طبیعت انسان را تشکیل می‌دهند احتمالاً سخت است. سختی سه شکل متفاوت دارد. اول معرفت‌شناختی است و دوم و سوم ابزاری است: تغییر احتمالاً به مهندسی اجتماعی و آموزشی بسیاری نیاز خواهد داشت، و تغییر احتمالاً پیامدهای نامطلوب خواهد داشت. ماشری سه دلیل برای سختی تغییر می‌آورد.

دلیل اول: برخی صفات مشترک با سایر جانوران همساخت (homologous) هستند. این صفات تاریخ تکاملی بلندی دارند و ابتدا در جانورانی پدید آمدند که هستی‌زایی (ontogeny) آن‌ها برخلاف انسان زیاد به یادگیری وابسته نبود. بنابراین احتمالاً به عواملی که ما می‌شناسیم حساس نیستند و ما نمی‌دانیم چگونه آن‌ها را تغییر دهیم.

دلیل دوم: مجراسازی برای برخی صفات نسبت به برخی جنبه‌های محیطی است. در این صورت تغییر این جنبه‌ها بر تکوین آن صفات اثری نمی‌گذارد. وقتی صفات تشکیل‌دهنده طبیعت انسان سازش هستند احتمالاً تغییرات فرهنگی و اجتماعی بر تکوین آن‌ها اثر نمی‌گذارد. تغییر در این صفات احتمالاً به معانی اول و دوم سخت است.

دلیل سوم: بسیاری از صفاتی که طبیعت انسان را تشکیل می‌دهند استحکام زاینده (generatively entrenched) دارند یعنی تکوین صفات دیگر به تکوین آن‌ها وابسته است.

بنابراین اختلال در تکوین آن‌ها موجب اختلال در تکوین صفات دیگر می‌شود. بنابراین احتمالاً پیامدهای ناخوشایند خواهد داشت (Ibid.: 222-225).

۲.۸ رمزی

رمزی در چندین مقاله و فصل کتاب (مانند Ramsey, 2013, 2017) به موضوع طبیعت انسان پرداخته است. من از کتاب (Ramsey, 2023) آراء او را گزارش می‌کنم. او «طبیعت انسان» را چنین تعریف می‌کند: الگوی خوشه‌های (cluster) صفات در تمام تاریخ‌های زندگی ممکن انسان‌های موجود (Ibid.: 21).

«صفت» (trait) در تعریف او معنایی گسترده دارد. زیست‌شناسان معمولاً صفات را به دو دسته رفتاری و ریختی (morphologic) تقسیم می‌کنند. برخی صفات بادوام هستند مانند قد که روزانه تغییر کمی دارد و برخی بی‌دوام هستند مانند پلک زدن. برخی صفات ارادی هستند مانند نواختن ساز و برخی غیرارادی هستند مانند ضربان قلب. برخی صفات عملی هستند مانند خواندن آهنگ و برخی صفات روانی هستند مانند تصور خواندن (Ibid.: 11).

هر انسانی تاریخ زندگی واحدی دارد که در آن صفاتش بروز می‌یابد. ولی هر انسانی تاریخ‌های زندگی ممکن هم دارد که برخی صفاتش در آن‌ها متفاوت می‌شد. اگر تمام صفات در تمام تاریخ‌های زندگی ممکن در نظر گرفته شوند، دیده می‌شود که پراکندگی تصادفی ندارند بلکه الگویی را نشان می‌دهند. طبیعت هر انسانی الگوی خوشه‌های صفات در مجموعه تاریخ‌های زندگی ممکن اوست. و طبیعت انسان مجموعه طبیعت تمام انسان‌هاست. رمزی دو دلیل می‌آورد برای اینکه طبیعت انسان محدود به انسان‌های موجود است. اول: طبیعت نیاکان و زادگان ما متفاوت با طبیعت ماست. دوم: اگر این محدودیت گذارده نشود معلوم نیست کجا باید گذارده شود (Ibid.: 20-21).

تقسیم صفات به مقدم و تالی از نظر زمانی، الگوی ساده‌ای میان آن‌ها برقرار می‌کند. برخی صفات مقدم در تمام تاریخ‌های زندگی ممکن فراگیرترند. و برخی ارتباطات میان صفات مقدم و تالی مستحکم‌ترند. برخی صفات فراگیری کم ولی استحکام زیادی دارند مانند مسموم شدن با سیانید و مرگ پس از آن. و برخی صفات فراگیری زیاد ولی استحکام کمی دارند مانند سیگار کشیدن و سرطان ریه پس از آن (Ibid.: 22-23).

۳.۸ کرونفلدنر

کرونفلدنر در چندین مقاله و فصل کتاب (مانند Kronfeldner, 2017; Kronfeldner et al., 2014) به موضوع طبیعت انسان پرداخته است. من از (Kronfeldner, 2018a, 2018b) آراء او را گزارش می‌کنم. او می‌گوید نظریه‌اش کثرت‌گراست: «طبیعت انسان»^{۱۹} سه نوع مختلف است (Kronfeldner, 2018b: xv): طبیعت طبقه‌بندی، طبیعت توصیفی و طبیعت تبیینی. طبیعت طبقه‌بندی می‌گوید تحت چه شرایطی اندامگانی از گونه انسان شمرده می‌شود. طبیعت توصیفی می‌گوید صفات معمول انسان‌ها در گذشته و حال چیست. و طبیعت تبیینی طبیعت توصیفی را تبیین می‌کند (Ibid.: 7-8).

کرونفلدنر طبیعت طبقه‌بندی را چنین تعریف می‌کند: شبکه تبارشناختی (genealogical) یعنی ویژگی نسبی ارتباط تباری داشتن با انسان‌های دیگر (از نسل آن‌ها بودن). این شبکه برای عضویت گونه انسان خردمند (هوشمند) لازم و کافی است (Ibid.: 100). گونه زیستی به معنای تکاملی از نظر مکانی-زمانی محدود است به روابط تاریخی که ریشه در نسل یعنی روابط تباری دارد. این نظر تکاملی دو سطح دارد: فرد و گونه. افراد برای آنکه عضو گونه واحدی باشند باید روابط تباری با هم داشته باشند. گونه هم بخشی از ساختار تباری است که اغلب چون درخت نمایش داده می‌شود ولی احتمالاً بیشتر شبیه بوته یا شبکه است (Ibid.: 36).

کرونفلدنر طبیعت توصیفی را چنین تعریف می‌کند: صفات معمول و پایدار انسان‌هایی که بر اساس تبار مشخص شده‌اند (Ibid.: 124). صفات معمول انسان‌ها توزیع گسترده در گونه دارند و فراوانند (Ibid.: 122). توزیع گسترده یعنی در سراسر گونه یافت می‌شود و فراوان یعنی بیشتر اعضا دارند (Ibid.: 132). این صفات ویژگی آماری جمعیت انسان‌ها هستند نه افراد زیرا هیچ فردی تمام صفات را ندارد (Ibid.: 126).

کرونفلدنر «پایدار» را چنین تعریف می‌کند: حفظ صفات معمول در طول زمان تکاملی با توارث زیستی و نه توارث فرهنگی (Ibid.: 164-165). مجرای انتقال بر پایداری تکاملی اثر دارد. مجرای زیستی بر تبار (ارتباط عمودی (vertical) بین والدین و زادگان‌شان) و سازوکارهای وراثت زیستی مبتنی است. سازوکارهای وراثت زیستی عمدتاً مستقل از محتوا انتقال می‌دهد و بنابراین بسیار پایدار است. ولی فرهنگ وابسته به محتوا و پایداریش بسیار متغیر است (Ibid.: 157-158). پایداری ثابت نیست. صفات معمول مدام تغییر می‌کنند ولو تا اندازه‌ای پایدار می‌مانند (Ibid.: 166).

کرونفلدر طبیعت تبیینی را چنین تعریف می‌کند: خوشه آماری امکانات تکوینی با وراثت زیستی که اتفاقاً در طول زمان قابل توجهی از تاریخ تکاملی گونه انسان شایع و پایدار هستند (Ibid.: 185). طبیعت تبیینی تشکیل شده از مجموعه امکانات تکوینی که جمعیتی است زیرا امکانات تکوینی در افراد دقیقاً عین هم نیستند (Ibid.: 179). امکانات تکوینی در افراد است ولی ضرورتی نداشت چنین باشد. طبیعت انسان به نحو امکانی درونی است زیرا در اندامگان‌های چندپایه‌ای، سازوکارهای وراثت زیستی‌ای تکامل یافته که از مجرای آن‌ها امکانات تکوینی به صورتی پایدار در طول نسل‌ها مجدد پدید می‌آیند. بنابراین پایداری لازم را برای تبیین طبیعت توصیفی دارند (Ibid.: 174). طبیعت تبیینی هم در طول تکامل تغییر می‌کند (Ibid.: 185).^{۲۰}

کرونفلدر می‌گوید ما با تبیین‌هایمان تا حدی طبیعت توصیفی خودمان را می‌سازیم. در گام اول ملاحظات درباره اینکه چه چیزی باید باقی بماند یا تغییر کند به انتخاب علت می‌انجامد. در گام دوم انتخاب علت به تبیین نسبی می‌انجامد. در گام سوم چون تبیین دربردارنده مدعیاتی درباره مسئولیت هم هست، موجب حفظ یا تغییر رفتارهای مردم می‌شود. و در گام چهارم توزیع صفات در نتیجه رفتارهای مردم حفظ می‌شود یا تغییر می‌کند. بنابراین طبیعت توصیفی انسان ساخته می‌شود. چون تغییر در طبیعت توصیفی می‌تواند ملاحظات گام اول را تغییر دهد، بازمی‌گردیم به گام اول و اثری حلقوی پدید می‌آید. کرونفلدر نام این اثر را «اثر حلقوی تبیینی» (explanatory looping effect) می‌گذارد (Ibid.: 206).

کرونفلدر می‌گوید «طبیعت انسان» در علوم مختلف متفاوت است. او چهار دلیل برای این نظر می‌آورد. اول: «انسان» در علوم مختلف متفاوت است. برخی علوم گونه انسان خردمند، برخی گسترده‌تر مثلاً شامل نئاندرتال‌ها، و برخی محدودتر مثلاً گروهی اجتماعی بر اساس عقلانیت یا اخلاق را «انسان» حساب می‌کنند. هیچ‌کدام از اینها بیشتر از دیگری «علمی» نیست و برحسب رشته، یکی انتخاب می‌شود. دوم: صفاتی که اساس تمایز انسان و سایر گونه‌ها قرار می‌گیرند مانند قصدمندی یا زبان، به نظر برخی مشابهی در سایر گونه‌ها دارند. سوم: صفات با هم مرتبطند و هیچ‌یک بهتر از دیگری «انسان» را توصیف نمی‌کند. بنابراین رشته‌های مختلف، صفات متفاوتی را به عنوان ممیز انسان برمی‌گزینند (Kronfeldner, 2018a: 188-189).

دلیل چهارم «اهمیت» صفت برای علوم مختلف است. صفتی مانند حمل تلفن همراه الآن در سراسر فرهنگ‌ها وجود دارد و فراوان است. برای برخی علوم مانند علوم اجتماعی همین مقدار مهم است و بنابراین برای جزء طبیعت انسان بودن کافی است. اما علمی که تبیین صفت برایشان مهم است این را کافی نمی‌شمارند زیرا حمل تلفن همراه از راه فرهنگ منتقل می‌شود نه وراثت زیستی. و انتقال از طریق فرهنگ قدرت تبیینی لازم را ندارد زیرا پایداری لازم را ندارد (Kronfeldner, 2018b: 139-140).

کرونفلدنر و همکاران چنین سه طبیعت مختلف را مورد نیاز علوم مختلف بیان می‌کنند. طبیعت طبقه‌بندی مورد نیاز علوم آرایه‌شناختی است که حدود گونه‌ها را مشخص می‌کنند. طبیعت توصیفی مورد نیاز تمام علوم است که صرفاً می‌خواهند به انسان در کل ارجاع دهند. البته «انسان» در رشته‌های مختلف مرجع متفاوتی دارد. و طبیعت تبیینی مورد نیاز بسیاری از علوم انسانی است (Kronfeldner et al., 2014: 649).

۴.۸ لویینز

لویینز در چندین مقاله و فصل کتاب (مانند Lewens, 2012, 2018) به موضوع طبیعت انسان پرداخته است. من از کتاب (Lewens, 2015) آراء او را گزارش می‌کنم. او می‌گوید سه گزینه در مورد «طبیعت انسان» وجود دارد: نامقید (libertine)، ترک، و مقید (disciplined). «نامقید» تمام قابلیت‌های قابل اعتماد گونه انسان اعم از فراگیر و محدود را طبیعت انسان حساب می‌کند. «ترک» مفهوم طبیعت انسان را قابل حذف کردن حساب می‌کند. «مقید» مانند نظر مائری صفات خاصی را طبیعت انسان حساب می‌کند (Ibid.: 79). او با نقد گزینه مقید، گزینه نامقید را می‌پذیرد.

لویینز در نقد نظر مائری می‌گوید از دیدگاه تکاملی، اکثری بودن صفت اهمیت خاصی ندارد. انتخاب طبیعی، جهش و رانش هم می‌توانند صفات را به صددرصد افراد جمعیت برسانند و هم می‌توانند سلسله‌ای از چندریختی‌های پایدار ایجاد کنند. و اینکه خود مائری علت تکاملی را محدود مثلاً به انتخاب طبیعی نمی‌کند، اشکال را جدی‌تر می‌کند (Ibid.: 66-68).

لویینز به قید معلول فقط فرهنگ نبودن هم چند اشکال می‌گیرد. اول: ظاهراً مائری فقط معلول فرهنگ بودن را تکاملی حساب نمی‌کند. ولی تکاملیون فرهنگی مانند ریچرسون و بوید خلاف این را نشان داده‌اند. دوم: اگر تجربه نشان دهد که علت اکثری و پایداری بودن

صفتی فرهنگ است، چرا باید فقط بر اساس تعریف آن را طبیعت انسان حساب نکرد. سوم: ماشری با دو شرطی که طرح می‌کند نمی‌تواند صفات اکثری را فقط معلول فرهنگ حساب کند. شرط اول این است که فرهنگ همه علت باشد نه بخشی از آن. به عنوان نمونه او باور به تری آب را مثال می‌زند که صفتی اکثری است، علت تکاملی ندارد و تنها علتش فرهنگ است. ولی این باور می‌تواند معلول تجربه شخصی هم باشد. شرط دوم این است که صفت، تغییر صفتی متمایز و قدیمی‌تر نباشد. این شرط باور به تری آب را از طبیعت انسان بیرون می‌کند ولی باور به قوانین پایه فوتبال را نه (Ibid.: 68-70).

اشکال چهارم: تکامل زیستی نمی‌تواند شباهت زادگان به والدین فقط به علت ژن باشد. زیرا ژن‌ها به تنهایی چنین کاری را نمی‌توانند بکنند. تکوین همیشه معلول تعامل ژن و امکانات دیگر است. اگر تکامل زیستی شباهت زادگان به والدین از نظر صفاتی باشد که احتمال بقا و تولیدمثل را بیشتر می‌کنند، آنگاه سازوکارهای متنوعی مانند ژنتیکی، وراثتی، فرهنگی یا ترکیبی از اینها می‌توانند علت باشند. و انحصار توارث به «زیستی» در این زمینه روشن نیست (Ibid.: 93-94).

لویینز در دفاع از گزینه نامقید می‌گوید دلیل خوبی برای انحصار طبیعت انسان به صفات اکثری وجود ندارد و دلیل خوبی برای نفی صفات فقط معلول فرهنگ از طبیعت انسان هم وجود ندارد. بنابراین طبیعت انسان شمول بیشتری از آنچه ماشری می‌گوید دارد. طبیعت انسان قابلیت‌های قابل اعتماد در کل گونه انسان است. بنابراین مثلاً جزء طبیعت انسان است که اسکی‌باز تولید کند. زیرا گونه ما به نحوی قابل اعتماد در طول زمان بلندی چنین گرایشی داشته است. درست است که اسکی‌باز همیشه در گونه ما نبوده ولی طبیعت انسان از دیدگاه زیستی قابل تغییر است. درست است که همه انسان‌ها اسکی‌باز نیستند ولی بیشتر قابلیت‌های مهم گونه ما متضمن تولید تنوع‌های پیش‌بینی‌پذیر است. و درست است که اسکی‌بازی آموخته می‌شود ولی از دیدگاه زیستی آموزش در طبیعت انسان اثر داشته است. وقتی نظریه طبیعت انسان تنوع و یادگیری را می‌پذیرد دیگر هیچ راهی برای مقید کردن آن وجود ندارد (Ibid.: 78-79).

۹. نقد و نظر

۱.۹ مخالفت

گزارش ما عمدتاً شامل آرائی است که موافق «طبیعت انسان» هستند. در اینجا تنها رأی مخالفی را که لیلند و برون طرح کردند نقد می‌کنیم. آن‌ها سه معنای طبیعت انسان را بررسی می‌کنند. نقد آن‌ها به معنای اول (تقابل ژن زیستی) با محیط-فرهنگ) به نظرم درست است. این نقد به آراء ویلسون و ماشری وارد می‌شود.

نقد آن‌ها به معنای دوم (خصوصیات ممیز انسان) نیز به نظرم درست است. چنانکه ماشری می‌گوید یکی از کارکردهای سستی «طبیعت انسان» مرز بین انسان و سایر گونه‌ها بوده است. ولی تقریباً هیچ‌کدام از تعاریفی که آوردیم چنین کارکردی را برای «طبیعت انسان» قائل نیستند. تنها کرونفلدنر در «طبیعت طبقه‌بندی» به آن قائل است. اتفاقاً شاید در فارسی اولین کارکردی که از «طبیعت انسان» به ذهن می‌رسد همین کارکرد باشد. ولی از دیدگاه تکاملی قابل دفاع نیست. به قول کرونفلدنر باید «طبیعت طبقه‌بندی» را از «طبیعت توصیفی» متمایز کرد.

نقد آن‌ها به معنای سوم (صفات مشترک معلول تکامل زیستی) نیز به نظرم درست است. این نقد به آراء ویلسون، توبی-کازمیدیز، ماشری و «طبیعت توصیفی» کرونفلدنر وارد می‌شود. اما نتیجه‌ای که لیلند و برون می‌گیرند که بهتر است «طبیعت انسان» کنار گذاشته شود، از مقدماتشان به دست نمی‌آید. زیرا هنوز معانی دیگری برای «طبیعت انسان» وجود دارند (مانند معنای ای که رمزی و لویینز داده‌اند) که نقدهای آن‌ها به این معانی وارد نیست.

۲.۹ اثر نداشتن فرهنگ

برخی موافقان «طبیعت انسان» اثری برای فرهنگ بر طبیعت انسان قائل نیستند. ویلسون و توبی-کازمیدیز طبیعت انسان را معلول انتخاب طبیعی ژنتیکی و مستقل از فرهنگ می‌دانند. ماشری ویژگی‌های اکثری معلول تکامل زیستی را طبیعت انسان می‌داند و طبق تعریف ویژگی‌های فقط معلول فرهنگ را جزء طبیعت انسان نمی‌شمارد.^{۲۱}

من آرائی را که برای فرهنگ اثری بر طبیعت انسان قائلند، بر آراء فوق ترجیح می‌دهم. ریچرسون با هم‌تکاملی ژن-فرهنگ، فرهنگ را بسیار قبل از آنچه ویلسون می‌گوید در ایجاد و تغییر ژن‌های تبیین‌گر رفتار انسان مؤثر می‌داند. فرهنگ حداقل در طول تمام سرده

(جنس)/انسان (Homo) اثر انتخابی بر ژن داشته است. بنابراین انتخاب طبیعی ژنتیکی تنها علت طبیعت انسان نیست. و زمام ژن‌ها به دست فرهنگ نیز بوده است (Richerson, 2018: 152-158).^{۲۲} ریچرسون در مورد نظر توبی و کازمیدیز هم می‌گوید پلیستوسن بسیار متغیر بود و در طول چندصد هزار سال آخر تغییر فزاینده‌ای داشت. نظریه تکامل فرهنگی بر این اساس پیشنهاد داده که نظام هزینه‌بر فرهنگ، سازشی برای مواجهه با اتفاقات پیش‌بینی‌ناپذیر پلیستوسن بود (Ibid.: 160-161).

لیند-برون می‌توانستند با ساختن کنام اثری برای فرهنگ در طبیعت انسان مثلاً به معنای صفات معمول قائل باشند. اشتاتز و گریفیتس می‌گویند برخی صفات مجراسازی محیطی شده‌اند و نسبتاً به دستکاری متغیرهای فرهنگی حساس نیستند. ولی تکوین بقیه صفات (که علی‌القاعده بسیار بیشتر و با توجه به تکامل انسان مهم‌ترند) تحت تأثیر فرهنگ قرار داشته‌اند. کرونفلدنر با اثر حلقوی تبیینی برای فرهنگ (تبیین علی) اثری بر طبیعت توصیفی قائل است. لویینز برای فرهنگ مانند آموزش در قابلیت‌های قابل اعتماد گونه انسان، اثر قائل است. من فعلاً با سازوکار دقیق اثر فرهنگ بر طبیعت انسان کار ندارم (و تمام این سازوکارها قابل جمع با یکدیگرند) بلکه امکان و اهمیت آن مدّ نظر من است.

نظریه رنگم (Wrangham, 2019) در تبیین پرخاشگری (aggression) انفعالی (reactive) کم و پرخاشگری فعال (proactive)^{۲۳} زیاد در انسان و بر آن اساس تبیین اخلاق، نمونه خوبی از امکان و اهمیت تأثیر فرهنگ بر ژن و سازوکارهای روانی کل گونه است که برخی مخالفان و موافقان اثر فرهنگ، جزء طبیعت انسان حساب می‌کنند. مردان بالغ برای وادار کردن نرهای غالب به رعایت هنجارهای برابرگرایی، از اعدام استفاده می‌کردند، و این فشار انتخابی ایجاد کرد تا پرخاشگری انفعالی کم به لحاظ ژنتیکی انتخاب شود. از آن طرف هم پرخاشگری فعال انتخاب شد (Wrangham, 2019: 9-11).

رنگم براساس ترس از اعدام در گروه‌های کوچک، تکامل اخلاق را هم چنین تبیین می‌کند. در مرحله اول، زیردستان با پرخاشگری فعال، فقط قدرت مردهای سلطه‌جو را مهار کردند. قدرت کشتن در مرحله بعد برای هر دردسرسازی استفاده شد. در این مرحله، مردهای غیرسلطه‌جو و زنان هم در معرض خطر بودند.

بنابراین نیاکان ما باید رفتارهایی را یاد می‌گرفتند که فرهنگشان شایسته می‌دانست. دستگاهی که برای یادگیری هنجارهای اجتماعی تکامل یافته روان‌شناسی هنجار (norm psychology) است: مجموعه سازوکارهای شناختی، انگیزه‌ای، و تمایلی در ارتباط با

هنجارها. روان‌شناسی هنجار برای این تکامل یافته تا ما را از افتادن در دام‌های اجتماعی محافظت کند (Ibid.: 213-221).

بر اساس این نمونه و دلایلی که ماضی آورد^{۲۴} اثر فرهنگ بر تغییر طبیعت انسان احتمالاً سخت است. ویلسون نیز همین نظر را دارد. او می‌گوید طبیعت انسان سرسخت است و بدون هزینه نمی‌توان آن را مجبور کرد. هزینه‌ای وجود دارد که هنوز هیچ کس نمی‌تواند آن را اندازه بگیرد (Wilson, 1978: 147). به عنوان نمونه او می‌گوید گرایش به باور دینی پیچیده‌ترین و قوی‌ترین نیرو در ذهن انسان و به احتمال قوی بخشی نازدودنی از طبیعت انسان است (Ibid.: 169).^{۲۵}

۳.۹ تعریف واحد

تمام نظریاتی که آوردیم به جز نظریه کرونفلدنر به تعریفی واحد برای طبیعت انسان قائلند. ویلسون استعدادهای فطری (ژنی) عام رفتاری و استعدادهای فطری خاص رفتار اجتماعی را طبیعت انسان می‌داند. ولی ممکن است علوم دیگری امور دیگری را «طبیعت انسان» بشمارند. به عنوان مثال روان‌شناسان تکاملی سازوکارهای روانی فطری را طبیعت انسان می‌دانند. توبی و کازمیدیز نیز گفتند چون علوم رفتاری و اجتماعی تمرکز خاصی دارند، بر امور خاصی به عنوان طبیعت انسان تأکید کرده‌اند اما طبیعت انسان گسترده‌تر است. بنابراین علوم دیگر بر اساس تمرکز خاص خودشان می‌توانند بر امور دیگری از طبیعت انسان تأکید کنند.

ریچرسون معنایی ضعیف از «طبیعت انسان» را محل اختلاف نمی‌داند. ولی گزینه دیگر این است که طبیعت انسان را گسترده‌تر بگیریم (چنانکه مثلاً رمزی و لویینز می‌گویند) و علوم مختلف برحسب موضوع و روش خودشان به بخشی از طبیعت انسان بپردازند. به عنوان نمونه ویلسون از دیدگاه جامعه‌زیست‌شناسی به ژن‌های معلول انتخاب طبیعی ژنتیکی بپردازد و قائلان به هم‌تکاملی ژن-فرهنگ به ژن‌های معلول فرهنگ هم بپردازند.

اشتاتز و گریفیتس در خصوص نظر کرونفلدنر (تفاوت «طبیعت انسان» برای علوم مختلف) می‌گویند در مورد مفهوم ژن نظر مشابهی دارند: مفاهیم مختلف ژن باید به مثابه ابزارهای تحقیقی درک شوند که پژوهشگران برای برآوردن نیازهای خاصشان، تجاربشان را با آن ابزارها طبقه‌بندی می‌کنند. ولی در مورد مفهوم طبیعت انسان فکر می‌کنند بیش از آنکه مفهومی فنی باشد که در آزمایشگاه به کار رود، ابزاری عملی و حتی هنجاری است که در

زمینه‌های گسترده‌تر اجتماعی و با پیامدهای گسترده به کار می‌رود. البته نتیجه این نیست که رشته‌های مختلف علمی نمی‌توانند جوانب مختلف طبیعت انسان را مطالعه کنند، بلکه این است که نمی‌توانند بدون توجه به رشته‌های دیگر، آن جوانب را مطالعه کنند (Stotz and Griffiths, 2018: 74).

من می‌پذیرم که علوم مختلف با یا بدون عنوان «طبیعت انسان» می‌توانند به جوانبی از آن بپردازند. بعد اینکه جوانبی از «طبیعت انسان» است تحلیلی فلسفی از کار آن‌ها خواهد بود. بنابراین اینکه «فهم طبیعت انسان در هر علمی به فهم طبیعت انسان در علوم دیگر وابسته است» به این معنا درست است که فهم فلسفی طبیعت انسان به فهم طبیعت انسان در علوم مختلف وابسته است تا حدی به این دلیل که علوم مختلف به بخشی از طبیعت انسان می‌پردازند. اما علوم مختلف می‌توانند مستقل از علوم دیگر به فهم آن جوانبی که به خودشان مربوط است برسند. همین‌طور می‌پذیرم که «طبیعت انسان» مفهومی فنی مانند ژن نیست که در آزمایشگاه به کار رود. ولی نمی‌پذیرم که مفهومی عملی است. من فکر می‌کنم مفهومی فلسفی است.

۱۰. نظریه جامع مقید

۱.۱۰ مفهومی فلسفی

«طبیعت انسان» مفهومی فلسفی است. بر اساس آراء فیلسوفانی که آوردیم می‌توان دلایلی برای فلسفی بودن این مفهوم اقامه کرد. دلیل اول بر اساس آراء اشتاتز و گریفیتس است: ۱. «طبیعت انسان» چه شروطی باید داشته باشد؟ این سؤال سؤالی فلسفی است و پاسخ‌های آن هم فلسفی است. من شرط سوم آنها را نمی‌پذیرم. نظریه فلسفی لازم نیست تصور عامیانه از طبیعت انسان را تبیین کند. این کاری علمی است. ولی شروط دیگر را به نحوی متمایز از نظر آنها می‌پذیرم. آنها یک شرط «طبیعت انسان» را هم توصیفی و هم تبیینی بودن آن می‌دانند. من موافق کرونفلدنر به دو طبیعت مجزای توصیفی و تبیینی قائلم. شرط دوم آنها دادن تعریفی است که امکان تحقیق در علوم انسانی در این موضوع را بدهد. من علوم را می‌دانم که می‌توانند در مورد طبیعت انسان تحقیق کنند عامتر و شامل علوم طبیعی هم می‌دانم. شرط چهارم آنها شمول اشتراک و تفاوت در طبیعت انسان است من موافق لویینز این را می‌پذیرم.

دلایل دوم و سوم بر اساس آراء رمزی هستند: ۲. «الگو» ایده‌ای فلسفی است که ازجمله با استفاده از مفهوم موجهاتی «جهانهای ممکن» پرورده شده است. من «الگو» را به عنوان یکی از قیود صفات انسان می‌پذیرم. ۳. او «انسان» در «طبیعت انسان» را بر اساس دو دلیل فلسفی محدود به انسان‌های موجود می‌داند. من دلایل او را نمی‌پذیرم. زیرا اولاً می‌پذیرم که طبیعت انسان ممکن است تغییر کند بنابراین اشکالی ندارد که طبیعت نیاکان و زادگان ما با طبیعت ما متفاوت باشد. و ثانیاً موافق کرونفلدنر می‌پذیرم که حدود «انسان» در علوم مختلف متفاوت است.

دلایل چهارم و پنجم بر اساس آراء کرونفلدنر هستند: ۴. قول به سه نوع طبیعت انسان هم ایده‌ای فلسفی است. من این ایده را می‌پذیرم. بنابراین مانند او در باب «طبیعت انسان» کثرت‌گرا هستم. او طبیعت طبقه‌بندی را بر اساس تبار تعریف می‌کند. من این را هم می‌پذیرم. او طبیعت توصیفی را صفات معمول و پایدار انسان‌ها می‌داند. من موافق لویینز هیچ‌یک را نمی‌پذیرم. صفات نامعمول و ناپایدار هم ممکن است جزء طبیعت جامع انسان باشند. البته برخی صفات پایدار جزء طبیعت انسان هستند. اما او «پایداری» را بر اساس توارث زیستی تعریف می‌کند. ولی انواع توارث دیگر (چنانکه لیلند-برون، اشتاتز-گریفیتس، و لویینز می‌گویند) هم می‌توانند چنین پایداری‌ای را بدهند. او طبیعت توصیفی را ویژگی جمعیت می‌شمارد. من به دلیل جامع بودن صفات آن را ویژگی گونه انسان می‌شمارم. او طبیعت تبیینی را با وراثت زیستی و درونی تعریف می‌کند. من طبیعت توصیفی را گسترده‌تر و بنابراین طبیعت تبیینی را هم موافق اشتاتز و گریفیتس گسترده‌تر می‌دانم.

۵. قول به تفاوت «طبیعت انسان» در علوم مختلف هم ایده‌ای فلسفی است. اولین دلیل کرونفلدنر تفاوت «انسان» در علوم مختلف است. در نقد دلیل ۳ گفتم که این دلیل را می‌پذیرم. دلیل دوم بر اساس صفات ممیز انسان از سایر گونه‌هاست. من این دلیل را نمی‌پذیرم زیرا این به طبیعت طبقه‌بندی مربوط است و در آنجا صفتی وجود ندارد که به نظر برخی مشابه با صفات برخی گونه‌های دیگر باشد. دلیل سوم باز بر اساس صفات ممیز انسان است. اگر این را حذف کنیم بقیه استدلال درست است. ویژگی‌های تشکیل‌دهنده طبیعت انسان با هم مرتبطند و هیچ‌یک طبیعت انسان را بهتر از دیگری مشخص نمی‌کند و علوم مختلف به بخشی از این ویژگی‌ها می‌پردازند. دلیل چهارم که با دلیل قبل مرتبط

است، اهمیت صفت است. من هم می‌پذیرم که صفات مختلف برای علوم مختلف به دلایل مختلف مهمند.

دلایل ششم و هفتم بر اساس نظریه جامع مقید هستند: ۶. «جامع» بودن صفات تشکیل‌دهنده طبیعت انسان ایده‌ای فلسفی است. نظریات علمی که آوردیم از دیدگاهی خاص به بررسی طبیعت انسان پرداخته‌اند و اقتضای کار علمی همین است. اما می‌توان از دیدگاهی فلسفی فراتر از دیدگاه‌های خاص علمی رفت و دیدگاهی فراگیر برگرفت. ۷. آیا صفات تشکیل‌دهنده طبیعت انسان قیدی دارند و اگر پاسخ مثبت است چه قید یا قیودی؟ این دو سؤال فلسفی هستند زیرا باز فراتر از دیدگاه‌های خاص علمی می‌روند و سؤالی فراگیر می‌پرسند.

۲.۱۰ جامع

آراء فلسفی که آوردیم هر کدام به نحوی صفات تشکیل‌دهنده طبیعت انسان را «جامع» می‌دانند. ماضی می‌گوید لزومی ندارد صفات منحصر به انسان باشند و ممکن است جانوران دیگر هم داشته باشند. همین‌طور لزومی ندارد صفات ثابت باشند و ممکن است تغییر کنند. همین‌طور لزومی ندارد صفات منحصرأ معلول انتخاب طبیعی باشند و ممکن است معلول سازوکارهای تکاملی دیگر هم باشند. همین‌طور لزومی ندارد صفات بالفعل باشند و ممکن است بالقوه باشند. همین‌طور لزومی ندارد صفات فردی باشند و ممکن است صفات گروه باشند. همین‌طور لزومی ندارد صفات منحصر به سن خاصی باشند و ممکن است سنین دیگر مانند صفات کودکی را هم شامل شوند. همین‌طور لزومی ندارد صفات منحصر به صفات روانی باشند و ممکن است صفات کاراندام‌شناختی، کالبدی و رفتاری را هم شامل شوند. من تمام اینها را می‌پذیرم. و می‌افزایم که صفات فقط معلول فرهنگ هم ممکن است طبیعت انسان شوند. و لزومی ندارد صفات گروه، در گروه‌های معمول باشند مادام که قیود صفات «طبیعت انسان» را داشته باشند.

ماضی می‌گوید نظریه‌اش سه کارکرد سستی «طبیعت انسان» را دارد. این سه کارکرد تدقیق می‌کنند که به چه معانی‌ای علوم مختلف می‌توانند جوانب مختلف طبیعت جامع انسان را مورد بررسی قرار دهند. کارکرد اول توصیف ویژگی‌های انسان است. علوم مختلف می‌توانند توصیف‌های متفاوت مکملی به دست دهند. کارکرد دوم تبیین علّی ویژگی‌های انسان است. باز علوم مختلف می‌توانند در مورد صفات مختلف تبیین‌هایی ارائه

دهند. کارکرد سوم محدودیت‌های طبیعت انسان از جوانب مختلف است. باز علوم مختلف می‌توانند این محدودیت‌ها و سختی در تغییر آن‌ها را بررسی کنند. بنابراین علوم مختلف می‌توانند به توصیف طبیعت انسان، تبیین علّی طبیعت انسان، و محدودیت‌های طبیعت انسان بپردازند. و چون ما اثر فرهنگ بر طبیعت انسان را می‌پذیریم می‌توانیم کارکرد چهارمی را بیفزاییم: بررسی اثر فرهنگ بر ایجاد و تغییر طبیعت انسان.^{۲۶}

رمزی «صفت» را بسیار گسترده تعریف می‌کند. او صفات انسان‌های موجود در تمام تاریخ‌های زندگی ممکن آن‌ها را هم حساب می‌کند. من محدود کردن به انسان‌های موجود را نپذیرفتم ولی بقیه را می‌پذیرم. کروفلدنر به سه طبیعت قائل است. و «طبیعت انسان» را در علوم مختلف متفاوت می‌داند. من طبیعت توصیفی و تبیینی او را گستردم. و تفاوت «طبیعت انسان» در علوم مختلف را با نقد دلایل او پذیرفتم.

لویینز قابلیت‌های قابل اعتماد در کل گونه انسان را «طبیعت انسان» می‌داند. من این را می‌پذیرم و می‌افزایم که این نظری فلسفی است و علوم مختلف می‌توانند کشف کنند کدام صفات این خصوصیت را دارند. بر اساس آراء علمی‌ای که آوردیم می‌توان برخی از این قابلیت‌ها را تصریح کرد. استعدادهای رفتاری فطری عام و خاص رفتار اجتماعی که ویلسون می‌گوید. سازوکارهای روانی و برنامه‌های تکوینی مشترک و سازش‌های تکاملی دیگری که توبی و کازمیدیز می‌گویند. فرهنگ و سازش‌های فطری ناشی از هم‌تکاملی ژن-فرهنگ که ریچرسون و همکاران می‌گویند. ساختن کنام و توارث بوم‌شناختی و ویژگی‌های ناشی از آن‌ها که لیلند و برون می‌گویند. ویژگی‌های ناشی از هنجارهای واکنش در محیط‌های مختلف که کشدن می‌گوید. و تکوین انسان و ویژگی‌های ناشی از آن که اشتاتز و گریفیتس می‌گویند.

۳.۱۰ مقید

بر اساس آراء ماشری و رمزی می‌توان دو قید برای صفات تشکیل‌دهنده طبیعت انسان قائل شد. ماشری می‌گوید صفات تشکیل‌دهنده طبیعت انسان علت تکاملی دارند، نسبتاً ثابتند و تغییرشان به دلایل مختلف احتمالاً سخت است. من قید اول را نمی‌پذیرم زیرا موافق کروفلدنر طبیعت انسان را در علوم مختلف متفاوت می‌دانم و در نتیجه ممکن است صفتی در علمی جزء طبیعت انسان باشد ولی علت تکاملی (حتی تکامل فرهنگی) نداشته باشد. قید دوم را هم نمی‌پذیرم زیرا صفات معلول تکامل فرهنگی ممکن است جزء طبیعت انسان

باشند و نسبتاً سریع تغییر کنند. ولی قید سوم را می‌پذیرم. دلایل ماضی، نمونه‌ای که از رنگم آوردم و نظر ویلسون به نفع این قید هستند. و همانطور که ماضی می‌گوید این قید «احتمالی» است. اگر صفتی این قید را داشته باشد احتمالاً جزء طبیعت انسان است و اگر نداشته باشد احتمالاً نیست.

رمزی «الگوی خوشه‌های صفات» را طبیعت انسان می‌شمارد. اما تک صفات هم می‌توانند جزء طبیعت انسان باشند. یائسگی که خود او مطرح می‌کند نمونه خوبی است. یائسگی را اقلی از انسان‌ها دارند ولی از نظر طبیعت انسان جالب است زیرا در میان پستانداران نامعمول است و تنها نهنگ دندان‌دار هم یائسگی دارد (Ramsey, 2023: 12-13). البته صفات با هم مرتبطند، ولی لزومی ندارد که تنها این ارتباط طبیعت انسان باشد. اما می‌توان «الگو» را به عنوان قید صفات در نظر گرفت. و مانند قید سختی تغییر، آن را احتمالی دانست.^{۲۷}

۱۱. نتیجه‌گیری

نظریه جامع مقید «طبیعت انسان» را حفظ می‌کند. این موافق نظر اکثر صاحب‌نظران است. مخالفان هم دلیل قانع‌کننده‌ای برای حذف این مفهوم نداده‌اند. فلسفی دانستن «طبیعت انسان» اجازه می‌دهد که دیدی فراتر از دیدگاه‌های خاص علمی برگرفته شود. و مطالب ظاهراً متمایزی که در علوم مختلف طرح می‌شوند با هم ارتباط یابند. جمع این مطالب تصویری جامع از انسان به دست می‌دهد که تعبیر «طبیعت انسان» برای آن شهودی به نظر می‌رسد. به علاوه تقسیم کار بین فلسفه و علم در این زمینه قابل دفاع به نظر می‌رسد. «طبیعت انسان» ناظر به انسان به عنوان گونه‌ای زیستی است و اگر فلسفه بخواهد در این زمینه نظر دهد باید با توجه به داده‌های تجربی باشد. رشته‌های مختلف علمی هم با مفاهیم، نظریات و روش‌های خاصی «طبیعت انسان» را می‌کاوند و لذا به تنهایی نمی‌توانند تصویر جامعی از آن به دست دهند. جامع دانستن «طبیعت انسان» هم اجازه می‌دهد سه نوع طبیعت را از هم تفکیک کنیم، و در دو نوع توصیفی و تبیینی به یافته‌های علوم مختلف گشوده باشیم و به عنوان نمونه از پیش خود را محدود به ژن یا فرهنگ نکنیم. مقید دانستن «طبیعت انسان» هم اجازه می‌دهد مانع بی‌مبنا و بیش از حد منعطف شدن آن شویم.

پی‌نوشت‌ها

۱. نظریات غیر تکاملی در مورد «طبیعت انسان» به عهد باستان بازمی‌گردند (مانند Stevenson et al., 2017).
۲. نظریات تکاملی در مورد «طبیعت انسان» قبل از ویلسون به اجمال در (Richerson, 2018) گزارش شده است.
۳. خوب بود در ابتدا مشخص شود نظریات طرح شده در پاسخ به چه مسائلی ارائه شده‌اند و بعد بر آن اساس داوری شود که آیا توانسته‌اند آن مسائل را حل کنند. پرداختن به این موضوع مقاله مستقلی می‌طلبد.
۴. صاحب‌نظرانی که آرائشان را طرح می‌کنیم به مراجع بسیاری استناد می‌کنند، ما آن‌ها را طرح نمی‌کنیم.
۵. «فرهنگ» به طور کلی در میان صاحب‌نظران رشته‌های مختلف (مانند Sewell, 2005) و به طور خاص در میان صاحب‌نظران رشته‌های تکاملی (مانند Driscoll, 2017) محل اختلاف است. ما وارد این موضوع نمی‌شویم.
۶. آراء ویلسون در باب طبیعت انسان مورد نقد قرار گرفته است (مانند Kitcher, 1985).
۷. صاحب‌نظران دیگری هم از دیدگاه روان‌شناسی تکاملی دیگری هم به موضوع طبیعت انسان پرداخته‌اند (مانند Pinker, 2003).
۸. تعریف دیگر تویی و کازمیدیز از این قرار است: سازش‌های تکاملی ژنتیکی، تکوینی، کالبدی، عصبی، پردازش اطلاعات و ... که با هم طبیعت عمومی انسان را تشکیل می‌دهند. آن‌ها می‌گویند چون علوم رفتاری و اجتماعی بر تبیین ذهن، رفتار و روابط اجتماعی متمرکز است، در تعریف طبیعت انسان ابتدا بر سازش‌های تنظیم‌کننده رفتار مانند برنامه‌های روانی تأکید شد. ولی چون ساختار گونه انسان به مثابه مجموعه‌ای از تعامل‌های کارکردی در تمام سطوح تکامل یافته، فرایندهای دیگر هم بخشی از طبیعت انسان هستند (Tooby and Cosmides, 2016: 3-4).
۹. هال (Hull, 1986) به نظریات در باب طبیعت انسان اشکال می‌گیرد که برداشتشان از گونه ذات‌گرایانه و اشتباه است. صاحب‌نظرانی (مانند Downes, 2016: 161) همین اشکال را به آراء تویی و کازمیدیز می‌گیرند.
۱۰. صاحب‌نظران دیگری هم از دیدگاه تکامل فرهنگی به موضوع طبیعت انسان پرداخته‌اند (مانند Henrich, 2016).
۱۱. صاحب‌نظران دیگری هم از دیدگاه ساختن‌کنام به موضوع طبیعت انسان پرداخته‌اند (مانند Fuentes, 2017).

۱۲. صاحب‌نظران دیگری هم به دلایل دیگری مخالف «طبیعت انسان» هستند (مانند Buller, 2006; Ingold, 2006; Sahlin, 2008).
۱۳. صاحب‌نظران دیگری هم از دیدگاه بوم‌شناسی رفتاری به موضوع طبیعت انسان پرداخته‌اند (مانند Cronk, 1999).
۱۴. صاحب‌نظران دیگری هم از دیدگاه نظام‌های تکوینی به موضوع طبیعت انسان پرداخته‌اند (مانند Oyama, 2002).
۱۵. دوپره صاحب‌نظر شاخص متافیزیک فرایند‌محور در فلسفه زیست‌شناسی است (مانند Dupré, 2012, 2021). گریفیثس و اشتاتز هم در (Griffiths and Stotz, 2018) توضیح می‌دهند که سازگان‌های تکوینی فرایندی هستند.
۱۶. گریفیثس می‌گوید صفتی از نظر محیطی مجراسازی می‌شود اگر تکوینش نسبتاً به دستکاری متغیرهای محیطی حساس نباشد. صفتی از نظر ژنتیکی مجراسازی می‌شود اگر تکوینش نسبتاً به دستکاری متغیرهای ژنتیکی حساس نباشد. ثبات مطابق با درجه زیاد مجراسازی محیطی است (Griffiths, 2011: 323).
۱۷. بسیاری از صاحب‌نظرانی که آرائشان را طرح می‌کنیم به نسبت طبیعت انسان با امور هنجاری هم می‌پردازند. ما وارد این موضوع نمی‌شویم.
۱۸. ماشری می‌گوید کارکرد پنجم تأمین هنجار است ولی مورد بحث قرار نمی‌دهد.
۱۹. کرونفلدنر می‌گوید «انسان» دو معنا دارد: گونه انسان و مقوله‌ای اجتماعی (Kronfeldner, 2018: 4-6) و طبیعت انسان را در مورد هر دو مورد بحث قرار می‌دهد. ما فقط آنچه درباره گونه انسان می‌گوید می‌آوریم.
۲۰. کرونفلدنر در فصل ۱۱ به نفع حذف اصطلاح «طبیعت انسان» از علوم استدلال می‌کند ولی به دلایل مختلف آن را طرح نکردیم.
۲۱. ماشری می‌گوید تکوین تمام صفات معلول ترکیب عوامل ژنی و محیطی (از جمله فرهنگ) است ولی تبیین برخی صفات می‌تواند فقط ژنی باشد (Machery, 2018: 31-32).
۲۲. ریچرسون و بوید این نظر را که ابتدا طبیعت انسان از راه تکامل ژنتیکی شکل گرفت بعد فرهنگ به مثابه محصول فرعی تکاملی پدید آمد نقد می‌کنند (Richerson and Boyd, 2005: 11-13).
۲۳. پرخاشگری انفعالی، مانند خشمگین شدن و حمله کردن، «گرم» (hot) است. پرخاشگری فعال «سرد» (cold) است و با برنامه و عامدانه صورت می‌گیرد. هریک زیربناهای زیستی و داستان تکاملی خودش را دارد (Wrangham, 2019: 9).
۲۴. نمونه رنگم مصداقی از سختی نوع دوم ماشری است.

تکامل و طبیعت انسان (حسن میانداری) ۲۸۱

۲۵. ویلسون در کتاب *Naturalist* نیز سخنی درباره طبیعت انسان می‌گوید که دال بر سختی طبیعت انسان است. او می‌گوید انسان‌ها گرایشی به کسب رفتار و ساختارهای اجتماعی دارند. این گرایش به قدر کافی در آدمیان مشترک است که طبیعت انسان نامیده شود. هرچند انسان‌ها اراده آزاد و اختیار دارند که به بسیاری جهات بروند، مجراهایی که ژن‌ها در طول تکوین روانی افراد حفر می‌کنند عمیق‌ترند و جهات خاصی دارند (Wilson, 1994: 332-333).

۲۶. من فکر می‌کنم سواى این علوم، معارف دیگر مانند الهیات، عرفان، و هنر هم می‌توانند به فهم فلسفی «طبیعت انسان» کمک کنند. و فهم فلسفی هم می‌تواند به این معارف کمک کند. و البته «طبیعت انسان» به معانی دیگر در این معارف هم ممکن است.

۲۷. این مقدار جامعیت و قیدهایی که آوردیم بر اساس نظریات طرح شده در مقاله بود. بر اساس نظریات و شواهد تجربی دیگر می‌توان به آن‌ها افزود.

کتاب‌نامه

- Boyd, Robert, and Peter J. Richerson (2005). *The Origin and Evolution of Cultures*, Oxford University Press.
- Buller, David J. (2006). *Adapting Minds: Evolutionary Psychology and the Persistent Quest for Human Nature*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Cashdan, E. 2013. "What is a human universal? Human behavioral ecology and human nature." In S. M. Downes and E. Machery (Eds.). *Arguing About Human Nature*, Routledge.
- Cronk, Lee (1999). *That Complex Whole: Culture And The Evolution Of Human Behavior*, Boulder, Oxford: Westview Press.
- Downes, Stephen M. (2016). "Human Nature: An Overview." In Richard Joyce (Ed.). *The Routledge Handbook of Evolution and Philosophy*, New York: Routledge.
- Driscoll, C. (2017). "The Evolutionary Culture Concepts," *Philosophy of Science*, 84, 35-55.
- Dupré, John (2001). *Human Nature and the Limits of Science*, Oxford University Press.
- Dupré, J., (2012). *Processes of Life: Essays in Philosophy of Biology*, Oxford University Press.
- Dupré, J. (2021). *The Metaphysics of Biology*, Cambridge University Press.
- Fuentes, A. (2017). "Human niche, human behaviour, human nature," *Interface Focus*, 7: 20160136.
- Griffiths, Paul Edmund (2011). "Our Plastic Nature." In S. Gissis and E. Jablonka (Eds.). *Transformations of Lamarckism: From Subtle Fluids to Molecular Biology*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Griffiths, P. E. and Karola Stotz (2018). "Developmental Systems Theory as a Process Theory." In Daniel J. Nicholson and John Dupré, *Everything Flows: Towards a Processual Philosophy of Biology*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

- Henrich, Joseph Patrick (2016). *The Secret of Our Success: How Culture Is Driving Human Evolution, Domesticating Our Species, and Making Us Smarter*, Princeton: Princeton University Press.
- Hull, D. L. (1986). "On Human Nature." *Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association*: 3–13.
- Ingold, T. (2006). "Against human nature." In N. Gontier, J. P. Van Bendegem, D. Aerts, (Eds.) *Evolutionary Epistemology, Language and Culture*, Springer, Dordrecht.
- Kitcher, Philip (1985). *Vaulting Ambition: Sociobiology and the Quest for Human Nature*, MIT Press.
- Klasios, J. (2016). "Evolutionizing human nature." *New Ideas in Psychology*, 40: 103–114.
- Kronfeldner, Maria. (2017). "The politics of human nature." In Michel Tibayrenc and Francisco J. Ayala (Eds.). *On Human Nature: Evolution, Diversity, Psychology, Ethics, Politics and Religion*, Orlando, FL: Academic Press.
- Kronfeldner, M. (2018a). "Divide and conquer: The authority of nature and why we disagree about human nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Kronfeldner, M. (2018b). *What's Left of Human Nature? A Post-essentialist, Pluralist, and Interactive Account of a Contested Concept*. Cambridge, MA: MIT press.
- Kronfeldner, M., Neil Roughley, and Georg Toepfer (2014). "Recent work on human nature: Beyond traditional essences." *Philosophy Compass* 9 (9): 642-652.
- Laland, Kevin N. and Gillian R. Brown (2018). "The social construction of human nature." In Elizabeth Hannon & Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewens, Tim (2012). "Human Nature: The Very Idea." *Philosophy & Technology*, 25 (4): 459–474.
- Lewens, T. (2015). *Cultural Evolution: Conceptual Challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewens, T. (2017). "Human nature, human culture: the case of cultural evolution." *Interface Focus* 7: 20170018
- Lewens, T. (2018). "Introduction: The Faces of Human Nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewontin, R. C. (1980). "Sociobiology: Another Biological Determinism." *International Journal of Health Services*, 10 (3), pp. 347-363.
- Lumsden, C. J. and E. O. Wilson (2005). *Genes, Mind, And Culture: The Coevolutionary Process*. World Scientific Publishing Company, 25th Anniversary Edition.
- Machery, E. (2008). "A Plea for Human Nature." *Philosophical Psychology*, 21: 321–329.
- Machery, E. (2012) "Reconceptualising Human Nature: Response to Lewens." *Philosophy and Technology*, 25: 475–478.
- Machery, E. (2016). "Human Nature." In D. Livingstone Smith (Ed.). *How Biology Shapes Philosophy: New Foundations for Naturalism*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Machery, E. (2018). "Doubling Down on the Nomological Notion of Human Nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Oyama, Susan (2002). "The nurturing of natures." In Armin Grunwald, Mathias Gutmann, Eva M. Neumann-Held (Eds.). *On human nature: Anthropological, biological, and philosophical foundations*, Springer.
- Pinker, S. (2003). *The Blank Slate: The Modern Denial of Human Nature*. Penguin.
- Ramsey, G. (2013). "Human nature in a post-essentialist world." *Philosophy of Science*, 80, 983–993.
- Ramsey, G. (2017). "What is human nature for?" In A. Fuentes and A. Visala (Eds.). *Verbs, Bones, and Brains: Interdisciplinary Perspectives on Human Nature*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Ramsey, G. (2023) *Human Nature*. Cambridge University Press.
- Richerson, Peter J. (2018). "The Use and Non-Use of the Human Nature Concept by Evolutionary Biologists." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Eds.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Richerson, P. J., and R. Boyd (2005). *Not by Genes Alone: How Culture Transformed Human Evolution*, Chicago: University of Chicago Press.
- Richerson, P. J., R. Boyd, and J. Henrich (2010). "Gene-Culture Coevolution in the Age of Genomics." *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107: 8985-8992.
- Roughley, Neil (2011). "Human Natures." In Sebastian Schleidgen, Michael Jungert, Robert Bauer, and Verena Sandow (Eds.). *Human Nature and Self Design*, Paderborn: Mentis.
- Sahlins, M. (2008). *The Western Illusion of Human Nature*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Samuels, Richard (2012). "Science and Human Nature." *Royal Institute of Philosophy Supplement*, 70: 1–28.
- Segerstråle, U. (2000). *Defenders of the Truth: The Sociobiology Debate*, Oxford: Oxford University Press.
- Sewell, William H. (2005). "The concept(s) of culture." In M. Gabrielle (Ed.). *Practicing History: New Directions in Historical Writing after the Linguistic Turn*, Spiegel.
- Stevenson, Leslie, David L. Haberman, Peter Matthews Wright, Charlotte Witt (2017). *Thirteen Theories of Human Nature*, 7th ed., Oxford University Press.
- Stotz, Karola and Paul Griffiths (2018). "A Developmental Systems Account of Human Nature." In Elizabeth Hannon and Tim Lewens (Ed.). *Why We Disagree About Human Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Tooby, J., and L. Cosmides (1989). "Evolutionary psychology and the generation of culture: I. Theoretical considerations." *Ethology & Sociobiology*, 10(1-3), 29–49
- Tooby, J. and L. Cosmides (1990). "On the universality of human nature and the uniqueness of the individual", *Journal of Personality*, 58: 17–67.

- Tooby, J. and L. Cosmides (1992). "The Psychological Foundations of Culture", in H. Barkow, L. Cosmides and J. Tooby (eds.), *The Adapted Mind*, New York: Oxford University Press, pp. 19–136.
- Tooby, J., and L. Cosmides (2016). "Conceptual Foundations of Evolutionary Psychology." In D. Buss (ed.), *The Handbook of Evolutionary Psychology*, 2nd ed., 3–87. Hoboken, NJ: Wiley.
- Tooby, J., L. Cosmides, and H. C. Barrett, (2005). "Resolving the debate on innate ideas: Learnability constraints and the evolved interpenetration of motivational and conceptual functions." In P. Carruthers, S. Laurence, and S. Stich, (Eds.). *The Innate Mind: Structure and Content*, NY: Oxford University Press.
- Wilson, E. O. (1975). *Sociobiology: The new synthesis*. Harvard University Press.
- Wilson, E. O. (1978). *On human nature*. Harvard University Press.
- Wilson, E. O. (1994). *Naturalist*. Washington, DC: Island Press.
- Wilson, E. O. (2004). *On Human Nature*. 2nd ed. Harvard University Press.
- Wrangham, Richard (2019). *The Goodness Paradox: The Strange Relationship Between Virtue and Violence in Human Evolution*. Pantheon.